

„Jak założyć bibliotekę cyfrową ? Wybrane problemy w ujęciu praktycznym”

Sprawozdanie z warsztatów

Warsztaty, organizowane przez Centrum Promocji Informatyki, odbyły się 25 września 2012 roku w Warszawie. Program zajęć adresowano do bibliotekarzy różnych typów bibliotek, urzędników, pracowników muzeów, archiwów, kancelarii prawniczych i innych osób zainteresowanych tematem.

O przesłankach tworzenia zasobów cyfrowych opowiedział dr Henryk Hollender, dyrektor biblioteki uczelnianej Uczelni Łazarskiego, który przyjął prowadzenie warsztatów. Zwrócił uwagę, że *„tworzymy (...) biblioteki cyfrowe i repozytoria jako spójne serwisy elektroniczne / cyfrowe w tych obszarach życia społecznego, w których szczególnie istotna jest jakość porozumiewania się i trwałość zapamiętywania oraz swoboda dostępu i wykorzystywania zasobów informacji. Aby to osiągnąć, posługujemy się adekwatnymi technikami komunikowania oraz sprzyjamy nawykom i obyczajom w zakresie porozumiewania się, jakim hołduje nasza docelowa społeczność”*. Zanim przystąpimy do tworzenia biblioteki cyfrowej powinniśmy odpowiedzieć na kilka pytań, m.in. : „Czy to było dostępne ?”, „W jakim zakresie?”, „Co poprawi digitalizacja i udostępnienie?”, „Jakie treści, na jakich warunkach, komu?”, „Jak i jaki warsztat pracy zorganizujemy?”.

Kolejny prelegent – Remigiusz Lis, wicedyrektor Biblioteki Śląskiej, przewodniczący Zespołu Koordynacyjnego Śląskiej Biblioteki Cyfrowej oraz autor i koordynator wielu projektów digitalizacyjnych – ujął słuchaczy praktyczną znajomością tematu. Omówił plan strategiczny biblioteki cyfrowej, motywy jej tworzenia („książkowe” i wynikające z realiów), sposoby pozyskiwania środków i zasobów do digitalizacji. Zwrócił uwagę na standardy (metadane, digitalizacja, sustainability), które odróżniają biblioteki cyfrowe od innych serwisów internetowych. Wskazywał na różne możliwości tworzenia bibliotek cyfrowych, szczegółowiej przedstawił model klastrowy, jego wady i zalety. Podał cechy „wystarczająco dobrej” biblioteki cyfrowej.

Po powyższych wystąpieniach był czas na krótką dyskusję. Słuchacze pytali o trudności w pozyskiwaniu dokumentów do digitalizacji (opory środowiska akademickiego), rozmawiano o konkurencyjności w tworzeniu bibliotek cyfrowych, stopniach dostępności do zamieszczonych materiałów.

Po przerwie ponownie wystąpił dr Henryk Hollender z wykładem „Metodologia pracy w procesie tworzenia bibliotek cyfrowych”. Omówił model polskiej biblioteki cyfrowej, opierającej się na działaniach oddolnych, bez centralnego zarządzania, strategii, finansowania. Przybliżył zasługi Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego w tworzeniu zasobów elektronicznych, przedstawił aktualne statystyki prowadzonego przez nich serwisu i metawyszukiwarki „Federacja Bibliotek Cyfrowych”. Przedstawił jakie założenia jakościowe należałoby przyjąć, aby powstała „dobra” biblioteka cyfrowa, powołał się na wzorcowy przykład angielskiej witryny JISC. Zwrócił uwagę na nieodzowność pracy humanisty w zespole digitalizującym, apelował: *„... nie oddajcie biblioteki informatykom! Informatycy mają wykształcenie głębsze niż bibliotekarze, ale także - prawo do tego, by w ogóle nie rozumieć instytucji biblioteki i jej społecznego kontekstu”*. Wspomniał o minimalnych wymaganiach sprzętowych, oprogramowaniu, metadanych (czy nie przeceniamy ich

roli ?), procesie pracy nad biblioteką opisanym przez Bożenę Bednarek – Michalską (Biuletyn EBIB 2006 nr 7 (77)).

Aleksander Trembowiecki, koordynator Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej, pasjonat „pogranicza bibliotekarstwa i rzeczywistości zerojedynkowej”, odwołał się do własnych badań, przeprowadzonych w 2011 roku, dotyczących praktycznego funkcjonowania bibliotek cyfrowych w naszym kraju. Powiedział, że Polsce brak jest standardów zapisu danych (format, rozdzielczość, bity na piksel, wzorzec szarości / koloru). Dokonał przeglądu urządzeń używanych w procesie digitalizacji, zastanawiał się czy rzeczywiście do każdej biblioteki cyfrowej niezbędny jest zakup skanera wielkoformatowego, a może warto zdecydować się na skaner płaski formatu A3, czy też profesjonalny aparat cyfrowy? Nie wszyscy zdają sobie sprawę, jak ważne są parametry monitorów obsługujących skanery i aparaty cyfrowe. Najpopularniejsze na rynku zaopatrzone w matrycę TN są niewystarczające, zdaniem Pana Trembowieckiego powinno się kupować monitory z matrycą typu IPS, MVA lub PVA. Kolejnym ważnym zagadnieniem podjętym przez wykładowcę było przedstawienie formatów zapisu obiektów (w Polsce najczęściej występuje DjVu, PDF), wskazał on na JPEG 2000 jako ewentualną propozycję na przyszłość (jakość obrazu porównywalna z TIFF przy jednoczesnym znacznie mniejszym rozmiarze generowanych plików). Na koniec autor wystąpienia odniósł się do kwestii możliwości wyświetlania obiektów cyfrowych w urządzeniach mobilnych, wskazał na trudności w tym zakresie.

Pani Czarnocka – Cieciora, kierownik Centralnej Biblioteki Matematycznej przy Instytucie Matematycznym PAN, odwołała się do swojej praktyki w zakresie tworzenia Repozytorium Cyfrowego Instytutów Naukowych. Omówiła etapy powstawania zasobów cyfrowych, czyli - od prac konserwatorskich, po nazewnictwo plików i katalogów, tworzenie wersji cyfrowej obiektu - do tworzenia metadanych, stwierdzania ich zgodności z obiektem, publikowanie. Zwracała uwagę na konieczność zapewnienia sobie narzędzi pozwalających na bieżącą kontrolę całego procesu. I wreszcie podkreślała znaczenie działań marketingowych w promowaniu zasobów elektronicznych.

Ostatnie wystąpienie cieszyło się dużym zainteresowaniem słuchaczy. Pani Barbara Szczepańska z kancelarii prawnej Hogan Lovells (z zawodu bibliotekarz) odwołała się do znajomości zapisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, wyjaśniła ważne terminy związane z tematyką (rodzaje utworów i praw autorskich), wskazywała na niejednoznaczność interpretacji przepisów prawnych. Omówiła zagadnienie domeny publicznej, dzieł osieroconych, partnerstwa publiczno – prawnego, zwróciła uwagę na dużą odpowiedzialność przy wypełnianiu pola Rights (Prawa) w metadanych. Na zakończenie przedstawiła obszary ryzyka w digitalizacji.

Warsztaty zainteresowały słuchaczy przedstawionymi treściami, dostarczyły im podstawowej wiedzy na temat procesu digitalizacji i tworzenia bibliotek cyfrowych, uzmysłowiły ogrom już dostępnego w sieci zasobu. Przyszli bibliotekarze cyfrowi nie powinni więc czuć się samotnie – powinni pamiętać o tym, że istnieje duża grupa bibliotek i bibliotekarzy, do których doświadczeń można się odwołać.

Oprac. Olga Topolewska

Biblioteka Pedagogiczna CEN w Białymstoku